

KORXONALAR FAOLIYATINI TIJORAT BANKLARI ORQALI MOLIYALASHTIRISHNI YANADA TAKOMILLASHTIRISH

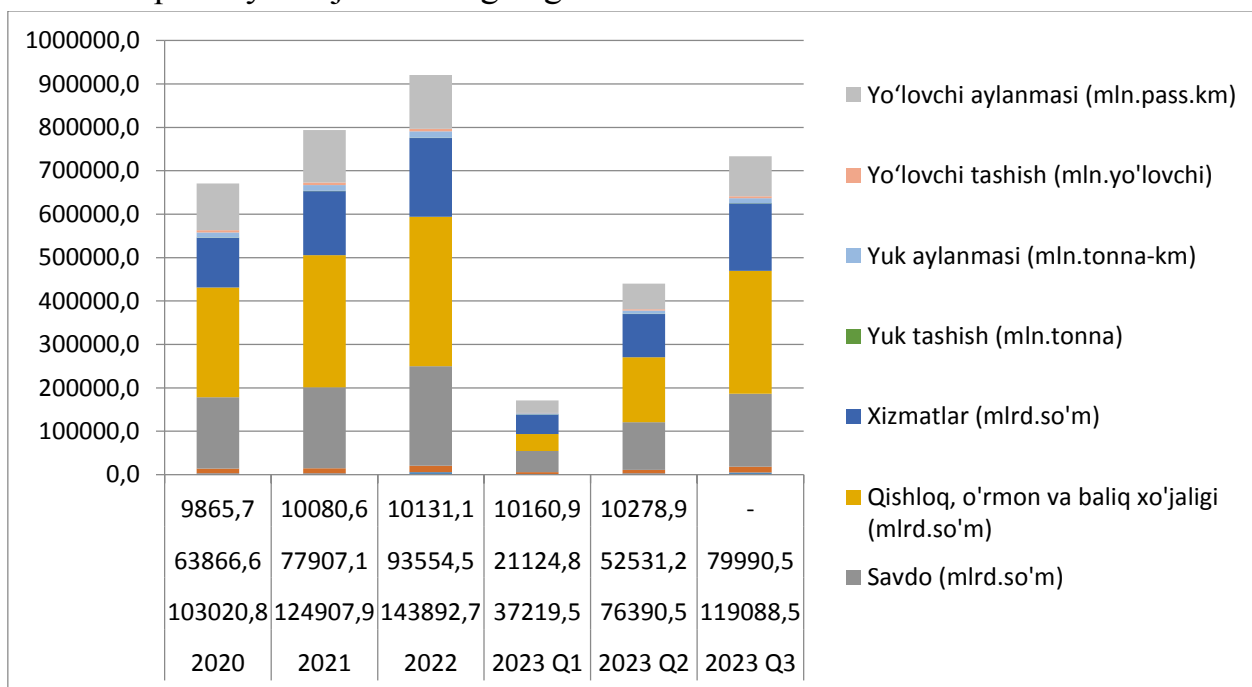
Xolikberdieva Azizaxon Kamoldin qizi
Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi magistri

Annotatsiya: Maqolada korxonalar faoliyatini tijorat banklari orqali moliyalashtirish hamda uni takomillashtirish turlari va usullari, bu borada amalga oshirilgan ishlar ko'lamini tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Korxonalar, tijorat banklari, takomillashtirish, bank tizimi, kreditlash, raqamli texnologiya, rivojlantirish, moliyalashtirish.

Mamlakatimizda keyingi yillarda moliyaviy sektorni izchil isloh qilish borasida qator chora-tadbirlar amalga oshirilib, ilg'or bank biznesini yuritish, korxonalarining iqtisodiy o'sish ko'rsatkichlarini oshirish, eksportyor korxonalarini ulushini oshirish, qulay biznes muhitini yaratish sohada raqobatni kuchaytirish, xizmatlar sifatini oshirish uchun zarur huquqiy shart-sharoitlar yaratilmoqda. Kichik va tadbirkorlikni qo'llab quvvatlash, aholi bandligini ta'minlash, oilaviy korxonalar hamda kasamachilikni rivojlantirish borasida keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda. Bu borada qator qonun va qarorlar qabul qilinmoqda. Jumladan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2023 yil 19-apreldagi 161-sonli "Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish dasturlari doirasida kreditlar ajratishni takomillashtirish hamda aholining doimiy daromad manbalarini ko'paytirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarori, Prezidentimizning 2020 yil 12-maydagi PF-5992-sonli "2020-2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida"gi farmoni bilan bank tizimini isloh qilishning keng miqyosli yo'nalishlari belgilab berildi [1]. Prezidentimiz farmoni qabul qilingunga qadar aksariyat tijorat banklarimizda bank xizmatlarining bir tomonligi ya'ni tanlovning yo'qligi, bir xilligi, zamon talabiga javob beraolmasligi mijozlarning haqli e'tiroziga sabab bo'layotgan edi. Ushbu kamchiliklarni quyidagi omillar yuzaga keltirayotgan bo'lsa, uning ortidan salbiy oqibatlarni keltirib chiqarishi tabiiy edi. Qabul qilingan farmon va qarorlarning ijrosi, sohaga berilgan e'tibor tufayli korxonalar faoliyatida tijorat banklari asosiy tayanch, ko'makchiga tub ma'noda kichik va o'rta biznesni boshlash, rivojlantirishda haqiqiy lokomotivga aylandi. O'zbekiston Respublikasi bank tizimi bugungi

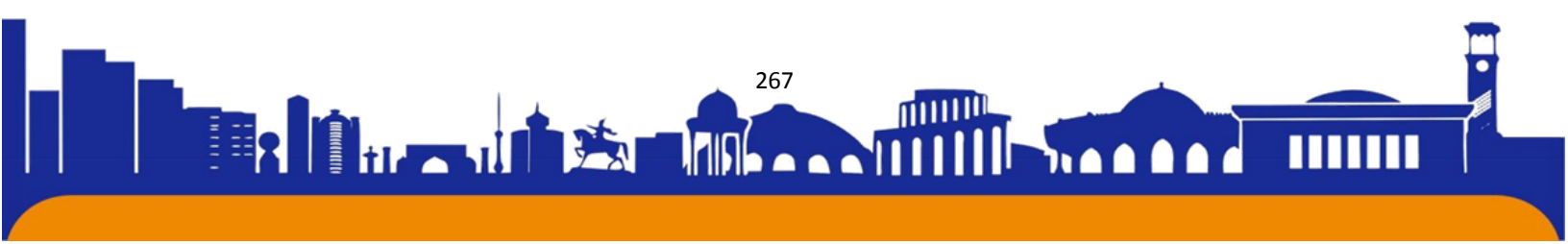
kunda bank xizmatlarining an'anaviy sohalari kreditlash, depozit operatsiyalari, hisob-kitob va kassa kabi xizmatlarini ko'rsatuvchi 33 ta tijorat bankidan tashkil topgan. 2023-yilning yanvar-sentabr oylarida O'zbekiston Respublikasida tijorat bank kreditlari va boshqa qarz mablag'lari hisobidan 19,1 trln. so'm asosiy kapitalga investitsiyalar o'zlashtirilgan. Ularning jami investitsiyalardagi ulushi 8,4 % ni tashkil etdi. Bank tizimi samaradorligini oshirish tadbirkorlik subyektlari va aholining arzon va sifatli moliyaviy xizmatlarga o'sib borayotgan ehtiyojlarini ta'minlash uchun iqtisodiy rivojlanishning eng muhim omili hisoblanadi.

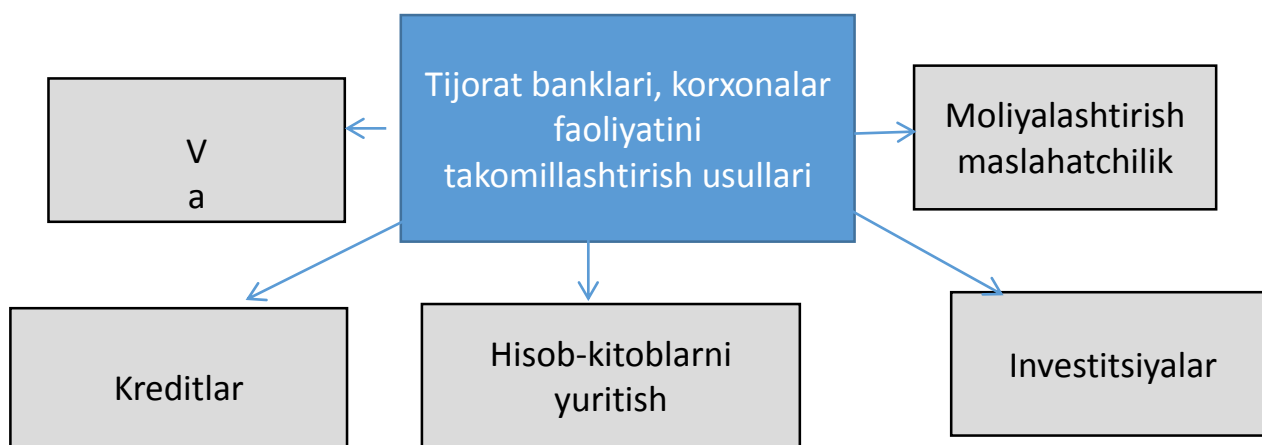

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning iqtisodiyot tarmoqlaridagi asosiy ko'rsatkichlari hajmi.

2023-yil holatiga ko'ra, ro'yxatdan o'tgan tadbirkorlik subyektlari (korxonalar) va tashkilotlar soni esa 673 397 tani (*fermer va dehqon xo'jaliklarisiz*) tashkil etdi. Ular o'tgan yilning mos davriga nisbatan 71 053 taga oshgan, o'sish sur'ati esa 111,8 %ni tashkil etdi [2].

Tijorat banklari, korxonalar faoliyatini moliyalashtirishda muhim rol o'ynaydi va bu faoliyatni yanada takomillashtirish uchun bir nechta usullar mavjud:

Kreditlar. Tijorat banklari, korxonalar uchun moliyalashtirishning asosiy vositasi sifatida kreditlar taklif qiladi. Kreditlar, korxonalar tomonidan kapitalni oshirish, yangi loyihalar uchun moliya topish, xarajatlarni to'lash va boshqalar uchun foydali bo'ladi.

Hisob-kitoblarni yuritish. Tijorat banklari, korxonalar uchun hisob-kitob xizmatlari taklif qiladi. Bu xizmatlar orqali korxonalar, pul mablag'larini saqlash, to'lashlarini amalga oshirish va moliyalashtirish jarayonlarini boshqarish imkoniyatiga ega bo'ladi.

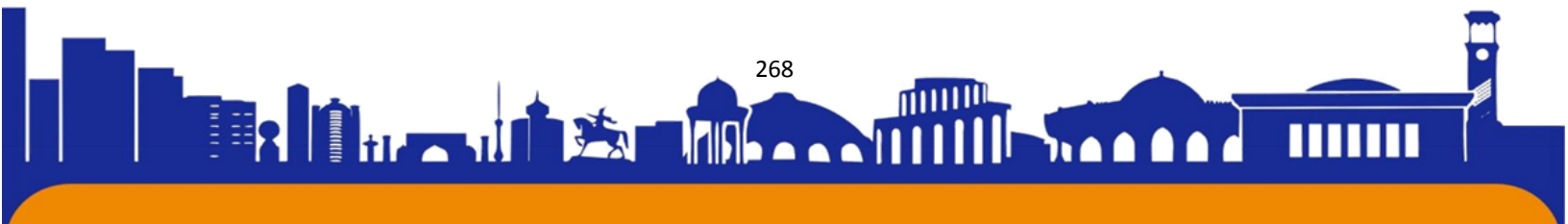
Investitsiyalar. Tijorat banklari, korxonalar uchun investitsiya imkoniyatlari taklif qilishi mumkin. Bu investitsiyalar, korxonalar uchun yangi loyihalar, texnologik yangilanishlar yoki xalqaro bozorlarga kirish uchun moliyalashtirish imkonini beradi.

Valyuta operatsiyalari. Tijorat banklari, korxonalar uchun valyuta operatsiyalari taklif qiladi. Bu operatsiyalar, korxonalar uchun valyuta almashish, sotib olish, valyuta risklarini boshqarish va xalqaro savdo muomalalarini amalga oshirish imkoniyatini beradi.

Moliyalashtirish maslahatchilik. Tijorat banklari, korxonalar uchun moliyalashtirish maslahatchilik xizmatlarini taklif qiladi. Bu xizmatlar orqali banklar, korxonalar faoliyatini tahlil qilishi, moliyalashtirish strategiyasini belgilash va moliyalashtirish jarayonlarini yanada

Shuning bilan birgalikda korxonalar faoliyatini tijorat banklari orqali moliyalashtirishni yanada takomillashtirish esa raqamli texnologiyalarni rivojlantirish, moliyadan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish, moslashuvchan kreditlash shartlarini ishlab chiqish, hamkorlikni rivojlantirish, yaxshilangan moliyalashtirish shartlari kabi jihatlarni o'z ichiga oladi [4].

Raqamli texnologiyalarni rivojlantirish. Banklar biznesga kredit berish jarayonini soddalashtirish va tezlashtirish uchun raqamli platformalar va vositalardan foydalanishi

mumkin. Bu onlayn ilovalar, avtomatlashtirilgan kredit reytingi, elektron imzolar va boshqa innovatsion echimlarni o'z ichiga olishi mumkin.

Moliyadan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish. Banklar biznesning keng doirasi uchun mavjud bo'lgan yangi mahsulot va xizmatlarni ishlab chiqishi mumkin. Bu kichik va o'rta korxonalar uchun mikrokreditlar, startap va innovatsion loyihalarni moliyalashtirish, shuningdek, ayrim tarmoqlarni rivojlantirish bo'yicha maxsus dasturlarni o'z ichiga olishi mumkin.

Moslashuvchan kreditlash shartlarini ishlab chiqish. Banklar biznesga kredit berishning moslashuvchan shartlarini taklif qilishlari mumkin, masalan, kreditni to'lashning turli variantlari, to'lovlarni kechiktirish, foiz stavkalarini o'zgartirish va boshqa individual shartlar. Bu korxonalarining o'zgaruvchan bozor sharoitlariga moslashishiga yordam beradi va ularning faoliyati barqarorligini ta'minlaydi.

Hamkorlikni rivojlantirish. Banklar korxonalarini nafaqat moliyalashtirish, balki maslahat yordami ham ko'rsatish orqali ular bilan hamkorlikni mustahkamlashi mumkin. Bu biznes-rejalar, moliyaviy tahlil, risklarni boshqarish va biznes operatsiyalarining boshqa jihatlarini ishlab chiqishda yordamni o'z ichiga olishi mumkin.

Yaxshilangan moliyalashtirish shartlari. Banklar kreditlar bo'yicha foiz stavkalarini pasaytirish va biznesni moliyalashtirish shartlarini yaxshilash ustida ishlashlari mumkin. Bunga bank jarayonlarini optimallashtirish, operatsion xarajatlarni kamaytirish va operatsion samaradorlikni oshirish orqali erishish mumkin.

Umuman olganda, korxonalarini tijorat banklari orqali moliyalashtirishni yanada takomillashtirish korxonalar uchun moliyaviy xizmatlarning qulayligi, moslashuvchanligi va samaradorligini oshirishga qaratilgan bo'lib, ularning rivojlanishi va o'sishiga xizmat qiladi [5].

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. <https://www.stat.uz>
2. <https://www.lex.uz>
3. Vahobov A va boshqalar. Budjet-soliq siyosati yaxlitligi. O'quv qo'llanma.- T.: Iqtisodiyot va moliya. 2005 y. 285 b
4. Заргарова, Н. Р., & Атаходжаева, Г. А. (2018). Аспекты психовегетативного статуса у больных с синдромом раздраженного кишечника. In Вектор развития современной науки (pp. 392-394).

5. Yo'ldoshev Z.,Malikov T. Uy xo'jaliklari moliyasi. O'quv qo'llanma.-T.: Iqtisodiyot va moliya.2008 y.105 b
6. Васильев, В. П. Государственное регулирование экономики: учебник и практикум для СПО / В. П. Васильев. – 3-е изд., перераб. и доп. –М.: Издательство Юрайт, 2018. – 164 с.